

Sosiaali- ja terveysministeriö

VN/8871/2019

Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta ja maakuntien perustamista koskevaksi lainsäädännöksi

Vates-säätiö sr on vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden työllistymistä edistävä asiantuntijaorganisaatio. Vates-säätiön näkökulma on erityistä tukea tarvitsevien, kuten vammaisten, pitkäaikaissairaiden ja osatyökykyisten henkilöiden työllistyminen, työssä pysyminen ja työllistymismahdollisuuksien edistäminen tulevaisuuden Suomessa.

1. Voidaanko esityksellä kaventaa väestön terveys- ja hyvinvointieroja sekä parantaa palvelujen yhdenvertaista saatavuutta? Jos ei, niin miten ehdotusta tulisi siltä osin muuttaa?

Sosioekonomiset hyvinvoinnin ja terveyden erot ovat Suomessa edelleen suuria ja Suomen terveyspalvelujärjestelmä on yksi Euroopan eriarvoisimmista.

On tärkeää, että huolehditaan siitä, että sote-uudistuksessa

- tuetaan erityisesti niitä väestöryhmiä, joilla on runsaasti toimintakyvyn ja työkyvyn haasteita.
- maakunnissa hyödynnetään tehokkaasti yksityistä ja kolmannen sektorin osaamista, kehittämistyötä ja palvelutuotantoa
- järjestöjen tarjoama vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, innovaatiotoiminta, kumppanuuDET sekä niiden tarjoamat palvelut integroidaan hoito- ja palveluprosesseihin sekä palvelurakenteisiin näiden saumattomana osana.

On tärkeää, että sote-maakunnat pystyvät huomioimaan alueen erityispiirteet, alueelliset palvelutuotannon mahdollisuudet ja palvelutuottajat niin, että palveluiden järjestäminen ja tuotanto alueella on mahdollisimman kustannustehokasta ja vaikuttavaa.

Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on nostettava uudistuksen keskiöön. Sosiaali- ja terveydenhuollon saumaton yhteentoimivuus, varsinkin perustasolla, on oltava uudistuksen tavoitteena.

Palvelujen järjestämisvastuu on viisasta siirtää kuntia suuremmille järjestäjäalueille. Suuremmat järjestäjäalueet ovat perusedellytys tavoitteiden saavuttamiseksi ja kustannustehokkuuden takaamiseksi.

Hyvinvoinnin ja terveyserojen kaventaminen edellyttää mm. palvelujen yhdenvertaista saatavuutta ja saavutettavuutta. Saatavuutta parannetaan monituottajuuden sallimisella ja siihen kannustamisella. Saavutettavuutta parannetaan ottamalla käyttöön toimivat digitaaliset, yhtenäiset järjestelmät sekä takaamalla erityisryhmille myös lähipalveluiden saatavuus. Palvelujen tuottamisen mukauttaminen asiakkaiden tarpeisiin pitää olla toteutettavissa.

8. Sote-maakunnan talouden ohjaus perustuu erityisesti sote-maakuntalakiin ja sote-maakuntien rahoituslakiin. Ohjaavatko sote-maakuntien rahoitusmalli ja sote-maakuntalain mukainen taloudenohjausmekanismi sote-maakuntien taloudenhoitoa tarkoituksenmukaisella tavalla?

Valmisteltu sote-lakikokonaisuus on terveydenhuoltokeskeinen. Sosiaalipalveluilla ja työllisyyden edistämällä on iso merkitys terveys- ja hyvinvointihyötyjen tavoittelussa, ja niiden osuus tulevien maakuntien sote-kokonaisbudjeteista tulee olemaan merkittävä. Tutkimusnäyttö osoittaa, että sosiaaliset ja työllisyyteen liittyvät tekijät vaikuttavat suuresti myös terveyteen ja sairastavuuteen. Esimerkiksi syrjäytymiseen ja pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvät vahvasti myös terveyden ja hyvinvoinnin ongelmat. On epäselvää, miten sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalvelujen prosessit ja hoitoketjut saadaan saumattomasti integroitua sote-maakunnissa, kun palveluiden ja niiden laadun kehittämiseen liittyviä tavoitteita ei ole lakikokonaisuudessa kuvattu.

12. Muodostaako sote-järjestämislaki tarkoituksenmukaisen yleislain julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle?

Järjestämislain tulisi huomioida monituottajuus, eli kolmannen sektorin ja yksityisen sektorin palvelutuotanto. Järjestämislaissa ei huomioida mahdollisuutta integroida kolmannen sektorin toimintaa palvelurakenteisiin sekä hoiva- ja palveluprosesseihin. Tällä olisi isot vaikutukset kansalaisten saamaan hyvinvointi- ja terveyshyötyyn, sekä sote-maakuntien toiminnalliseen ja taloudelliseen tehokkuuteen.

13. Turvaavatko sote-järjestämislain säännökset sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdenvertaisen saatavuuden?

Tavoitteeseen pääseminen edellyttää monituottajamallia, eli kolmannen ja yksityisen sektorin palvelutuotantoa, osaamista ja innovaatioita.

14. Varmistaako laissa esitetty tehtävien määrittely kunnan ja maakunnan osalta väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutumisen?

Kunnan ja maakunnan hyte-yhteistyö on tärkeää määritellä nyt tehtyä yksityiskohtaisemmin ja velvoittaa maakuntia yhteistyöhön yritysten ja järjestöjen kanssa esim. vuosittaista hyvinvointikertomusta ja -suunnitelmaa laadittaessa, palvelustrategian laadinnassa, palveluiden vaikuttavuutta arvioidaessa ja palveluita kehitettäessä. Sote-maakuntien tulee tunnistaa yksityisen ja kolmannen sektorin palvelutuotanto sekä järjestöjen auttamistyö, vertaistuki ja ammattilaisten sekä kokemusasiantuntijoiden tieto. Pykälään tulee lisätä maakunnille velvoite ottaa nämä palvelutuotannon ja auttamistyön muodot osaksi palvelustrategiaa palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden turvaamiseksi.

15. Turvaako 8 §:n sääntely sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun toteutumisen riittäväällä ja tarkoituksenmukaisella tavalla?

Toisessa momentissa on mainittava se, että sote-maakunnilla on mahdollisuus toteuttaa järjestämistehtävänsä alueen olosuhteet ja erilaisuudet parhaalla mahdollisella tavalla huomioiden. Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tulee edistää ja kirjata se myös säädöksiin.

24. Muut vapaamuotoiset huomiot sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaista.

Maakunnan tulee aina ja kaikissa olosuhteissa kyetä huolehtimaan järjestämistehtävästään.

Sote-maakunnan itsenäisyyttä koskevat säädöskohdat edellyttävät tarkentamista. Nyt suhde valtion ja sote-maakunnan välillä jää paikoitellen epäselväksi ja valtionohjausroolia korostavaksi, vaikka tarkoituksena on muodostaa edustuksellisen demokratian, kautta rakentuvat sote-maakunnat.

Sote-järjestämislaki vaatii terävöittämistä asiakkaan ja kansalaisen roolin vahvistamiseksi. Palveluiden tuotannossa tarvitaan monituottajamallia, jolla turvataan yhdenvertaisuutta, toiminnallista tehokkuutta sekä hyvinvointi- ja terveyserojen kaventumista.

Järjestöjen monipuolinen rooli asiantuntija- ja auttamistyön toteuttajina ja palvelutuottajina sekä yhteistyöelimet ja yhteistyön muut muodot sote-maakunnan ja järjestöjen välillä tulee huomioida. Lisäksi on huomioitava kytkennät kuntien, järjestöjen ja sote-maakuntien toiminnassa, eli hyte-työn moninaisuus esimerkiksi kuntouttavan työtoiminnan toteuttamisen suhteen, sekä toimijoita yhteensovittavan ja koordinoivan työn organisointi.

Lakikokonaisuuden tulisi kannustaa palveluiden jatkuvaan kehittämiseen ja innovaatiotoimintaan sote-maakuntien, järjestöjen, yritysten sekä korkeakoulujen ja muiden kehittäjäorganisaatioiden kesken.

Helsingissä 24.9.2020

Jaana Pakarinen
Toimitusjohtaja
Vates-säätiö sr.